

Верховний
Суд

ОГЛЯД

за результатами вивчення
судової практики Касаційного
господарського суду у складі
Верховного Суду щодо вирішення
спорів у сфері зовнішньоекономічної
діяльності (процедурні питання)

Зміст

Вступ	4
1. Помилка в контракті в назві арбітражної установи за умови наявності вказівки на місце проведення розгляду справи не є підставою для невиконання арбітражного застереження	5
2. Суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню господарського судочинства, до яких, зокрема, належить необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи	7
3. Арбітражна угода повинна передбачати не тільки зазначення місця розгляду спору, а й процедурні питання, за якими здійснюється цей розгляд	8
4. Суди зобов'язані залишати позовну заяву без розгляду в разі наявності арбітражної угоди та відповідної заяви про розгляд справи в арбітражному порядку не пізніше від подання будь-якою із сторін своєї першої заяви щодо суті спору	9
5. Оцінка наявності чи відсутності арбітражного застереження в кожному конкретному випадку індивідуальна, а посилання в контракті на конкретний арбітражний орган недостатнє для того, щоб зробити висновок, що спір підлягає вирішенню саме в цьому органі	11

Перелік уживаних скорочень:

- ВС – Верховний Суд
- ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України
- ДП – Державне підприємство
- КГС ВС – Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
- ПАТ – Публічне акціонерне товариство
- ПП – Приватне підприємство
- ТОВ – Товариство з обмеженою відповідальністю
- ЦК України – Цивільний кодекс України

Вступ

У зв'язку з тим, що Україна перебуває у стані війни, перед зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання постали нові виклики. Через об'єктивні причини українські компанії не мають можливості своєчасно та належно виконувати власні зобов'язання за контрактами. Можна лише здогадуватися, яка кількість зовнішньоекономічних спорів нас очікує в майбутньому.

Відповідно до положень Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" спори, що виникають між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, іноземними суб'єктами господарської діяльності в процесі такої діяльності, можуть розглядати суди України, а також за згодою сторін спору Міжнародний комерційний арбітражний суд, Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті України й інші органи вирішення спору, якщо це не суперечить чинним законам України або передбачено міжнародними договорами України.

У зовнішньоекономічній діяльності сторони можуть обирати країну і право, яке буде застосовуватися до арбітражного розгляду, а також те, за якою процедурою буде проходити розгляд справи. Проте попри чітку вказівку в контрактах та наявність арбітражної угоди контрагенти мають певні розбіжності в питанні, хто ж саме наділений правом розглядати їхній спір.

Отже, з метою виявлення в судовій практиці складних і неоднозначних аспектів щодо вирішення спорів, пов'язаних із процесуальними питаннями стосовно спорів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі неоднакового застосування господарськими судами норм матеріального та процесуального права, аналізу причин скасування таких судових рішень під час їх апеляційного й касаційного переглядів робоча група у складі секретаря судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів, судді *Олександра Баранця* – керівника робочої групи, начальника управління забезпечення роботи цієї судової палати *Дмитра Умрихіна* і головного спеціаліста зазначеного управління *Володимира Жука* здійснила вивчення та узагальнення судової практики вирішення господарськими судами таких спорів.

Висновки, одержані за результатами цього аналізу, стануть основою для виправлення помилок, допущених під час розгляду зазначених справ, а також прикладом правильного й однакового застосування господарськими судами норм права для подальшого вдосконалення діяльності судів у цій сфері правовідносин.

1. Помилка в контракті в назві арбітражної установи за умови наявності вказівки на місце проведення розгляду справи не є підставою для невиконання арбітражного застереження

Компанія звернулася до господарського суду з позовом до ПАТ про стягнення 176 787, 80 доларів США основного боргу, що еквівалентно 4 802 335,58 грн та 96 525, 52 доларів США пені, що еквівалентно 2 622 058,41 грн за неналежне виконання відповідачем зобов'язань щодо оплати поставленої позивачем відповідачу продукції за контрактом.

До початку розгляду справи по суті у суді першої інстанції відповідач звернувся до суду із заявою про закриття провадження у справі з посиланням на пункт 11.3 контракту, в якому сторонами визначено, що у разі недосягнення згоди спори підлягають розгляду у Міжнародному комерційному арбітражному суді при Торгово-промисловій Палаті Австрії у Відні, а тому, за твердженням відповідача, у господарського суду відсутні повноваження на розгляд справи.

Рішенням суду першої інстанції позовні вимоги компанії задоволені в повному обсязі, у задоволенні клопотання про закриття провадження у справі відмовлено через те, що вказане застереження у пункті 11.3 контракту не може бути виконано сторонами через невірну назву арбітражної установи, до якої слід звернутися сторонам.

Постановою апеляційного господарського суду рішення суду попередньої інстанції скасовано та закрито провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України. Закриваючи провадження у справі суд апеляційної інстанції зазначив, що сторонами у пункті 11.3 контракту погоджено арбітражне застереження про передачу всіх спорів на вирішення Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій Палаті Австрії, яке недійсним не визнавалося, ***а тому є обов'язковим до виконання сторонами.***

Касаційна скарга, яка була подана позивачем, мотивована тим, що апеляційний суд дійшов неправильного висновку щодо застосування ним норм матеріального і процесуального права, зокрема, статей 2, 7 Закону України "Про міжнародний комерційний арбітраж", статей 22, 86, 269 ГПК України. На думку скаржника, судом апеляційної інстанції не надано всебічної та повної оцінки всім обставинам справи та аналізу всіх доказів у справі, а саме щодо неможливості виконання сторонами застереження, викладеного в контракті, у зв'язку з невірним зазначенням назви арбітражної установи, до якої сторони мають звернутися у випадку спору.

Колегія суддів КГС ВС у свої постанові дійшла висновку, що суд апеляційної інстанції, переглядаючи рішення суду першої інстанції, також встановив, що не існує арбітражної установи з назвою, яка обумовлена у пункті 11.3 контракту, а саме: Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій Палаті Австрії, у Відні. Водночас суд апеляційної інстанції, урахувавши вимоги статті 22 ГПК України, зауважив на тому, що суд може визнати арбітражне застереження таким, що не може бути виконане внаслідок істотної помилки сторін у назві органу, до якого передається

спір (відсилання до неіснуючої міжнародної арбітражної установи), *за умови відсутності в контракті вказівки на місце проведення міжнародним арбітражем розгляду тощо.*

Отже, ураховуючи, що в арбітражному застереженні у контракті *є вказівка на місце проведення розгляду справи, а в матеріалах справи наявні відомості щодо існування Міжнародного арбітражного органу, який знаходиться у м. Відні, Австрія*, до якого слід було звертатися сторонам для розгляду справи, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про можливість виконання зазначеного в контракті арбітражного застереження, а тому суд першої інстанції дійшов передчасного висновку про неможливість виконання арбітражного застереження, викладеного у пункті 11.3 контракту.

Підсумовуючи вказане вище, суд касаційної інстанції зазначив, що аналізуючи умови арбітражного застереження, суд має тлумачити незначні помилки та неточності в назві арбітражних установ, що передбачені в арбітражній угоді, на користь міжнародного комерційного арбітражу. Але вирішення питання про виконуваність чи невиконуваність арбітражної угоди у зв'язку з наявністю помилок у найменуванні арбітражної установи є дискрецією суду, який ухвалює рішення з урахуванням усіх обставин справи.

Постанова КГС ВС від 03.09.2019 у справі № 904/927/18

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/84094948>

Аналогічну правову позицію викладено в постанові КГС ВС від 02.11.2020 у справі № 916/364/20.

У цій справі позивач наголошував на тому, що сторони в договорі не визначили порядок та підсудність вирішення спорів за спірним контрактом, а судовий орган, який зазначений в контракті, не співпадає з тим, який існує насправді.

Проте колегія суддів КГС ВС дійшла висновку, що визначаючись із природою відмінності, про яку зазначав позивач, що відповідно до загальнодоступної інформації підтверджено існування Округного суду Братислави Округний суд Братислава IV (OKRESNĚ SĚD BRATISLAVA IV), який знаходиться за адресою: Saratovska 1/A, 844 54 BRATISLAVA IV, це саме той суд, в якому мають вирішуватися всі спірні питання, що виникають.

Зазначена відмінність у назві судової установи *не є аж такою відмінністю, яка породжує обґрунтований сумнів в існування взагалі такого суду.* Відтак зазначена неточність не може бути підставою для твердження про відсутність суду, який визначений договором.

Постанова КГС ВС від 02.11.2020 у справі № 916/364/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92556266>

2. Суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню господарського судочинства, до яких, зокрема, належить необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи

Limited Liability Partnership (далі – партнерство) звернулося до господарського суду з позовом про стягнення попередньої оплати за контрактом на поставку продукції до ТОВ та ПП. Позовна заява мотивована неналежним виконанням ТОВ зобов'язань за контрактом щодо повернення суми попередньої оплати, а ПП – зобов'язань за договором поруки, укладеним для забезпечення контракту.

Судом першої інстанції винесено ухвалу, яку залишено без змін постановою апеляційного господарського суду, про повернення позовної заяви без розгляду. Рішення судів мотивовані тим, що залучення співвідповідачем у справі поручителя з лімітом відповідальності 10 000 руб. без дотримання вимог основного договору спрямоване на безпідставну зміну підсудності справи, що є зловживанням процесуальними правами в розумінні статті 43 ГПК України і має наслідком залишення позовної заяви без розгляду. Крім того, у постанові апеляційного господарського суду зазначено про недосягнення сторонами в контракті згоди щодо підсудності цієї справи судам України.

Також судами було встановлено, що завідомо безпідставна зміна підсудності справи полягає в тому, що особа, залучивши співвідповідачем поручителя з лімітом відповідальності 10 000,00 руб., отримує право вибору суду (залежно від адреси місцезнаходження співвідповідача) для подання позовної заяви з вимогами до боржника за основним договором, тим самим нівелюючи основоположні принципи господарського судочинства та положення частини першої статті 27 ГПК України.

Партнерство, посилаючись на порушення судами попередніх інстанцій норм процесуального права, подало касаційну скаргу, в якій просило суд касаційної інстанції оскаржувати ухвалу і постанову зі справи скасувати, а справу направити для продовження розгляду до суду першої інстанції, в обґрунтування цієї скарги партнерство зазначило той факт, що ані місцевий, ані апеляційний господарські суди *не встановили жодної конкретної ознаки зловживання позивачем процесуальними правами.*

Колегія суддів КГС ВС під час розгляду касаційної скарги зазначила, що як убачається із встановлених судами обставин, предметом поданого партнерством позову є вимога до ТОВ як продавця за контрактом (він же і боржник за договором поруки) та ПП як поручителя за договором поруки про стягнення спірної заборгованості. При цьому ТОВ є резидентом Російської Федерації (РФ), ПП – резидентом України, а позивач, як убачається з позовної заяви, зареєстрований за законодавством Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. *Партнерство, звертаючись із позовною заявою у цій справі, об'єднало позовні вимоги до різних відповідачів.*

За загальним правилом, визначеним у частині одинадцятій статті 30 ГПК України (виключна підсудність), у випадку об'єднання позовних вимог щодо укладання, зміни, розірвання і виконання правочину з вимогами щодо іншого правочину, укладеного

для забезпечення основного зобов'язання, спір розглядається господарським судом за місцезнаходженням відповідача, *який є стороною основного зобов'язання*. Водночас такі позовні вимоги, з одного боку, не підлягають розгляду за місцезнаходженням поручителя, з урахуванням виключної підсудності, а з іншого – стороною основного зобов'язання (контракту) є нерезидент України, що виключає можливість передачі справи на розгляд іншому суду (стаття 31 ГПК України).

Суди попередніх інстанцій, надавши оцінку можливості в даному випадку пред'явити об'єднані позовні вимоги, дійшли висновку, що в діях позивача у зв'язку із зверненням з таким позовом є ознаки зловживання процесуальними правами в розумінні статті 43 ГПК України. Касаційний господарський суд виходив з того, що обов'язок добросовісного користування процесуальними правами передбачає їх використання не на шкоду іншим учасникам, а також не всупереч завданням господарського судочинства.

Як передбачено частиною другою статті 43 ГПК України, залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню господарського судочинства, до яких, зокрема, віднесено необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи, або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою. З огляду на відповідні законодавчі приписи та з урахуванням встановлених обставин справи Касаційний господарський суд погодився з висновком судів попередніх інстанцій, що *позивач порушив правила об'єднання позовних вимог, що має наслідком повернення позовної заяви без розгляду*.

Постанова КГС ВС від 14.08.2019 у справі № 908/139/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/83669414>

3. Арбітражна угода повинна передбачати не тільки зазначення місця розгляду спору, а й процедурні питання, за якими здійснюється цей розгляд

Компанія звернулася до господарського суду з позовом про стягнення солідарно з відповідачів грошових коштів за неналежне виконання останніми своїх зобов'язань за договором позики та договором поруки.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено частковою. Рішення судів першої та апеляційної інстанцій обґрунтовано тим, що арбітражне застереження, зазначене у договорі позики, є таким, що не може бути виконано, у зв'язку з чим справа має бути розглянута у господарському суді України, проте, як вважав відповідач-1, цей спір не підлягав вирішенню в господарських судах України, оскільки сторони уклали угоду про передачу зазначеного спору на вирішення третейського суду.

Суди попередніх інстанцій встановили, що позивач і відповідач під час укладення договору позики дійшли згоди, що спір має бути передано на розгляд третейського

суду, розташованого у Лімасолі, Кіпр, англійською мовою – "shall be referred to and finally resolved by arbitration to be conducted in Limassol, Cyprus", тобто шляхом процедури арбітрування, що буде мати місце у м. Лімасолі.

Окрім цього, жодної юридичної особи / установи, яка б за критерієм назви (повністю або частково) містила би слово "arbitration", у Лімасолі немає. При цьому зазначена інформація відповідачем у справі жодним чином не спростована, інших відомостей, що підтвердження передачі ним спору для вирішення компетентній установі за договором або наявності такої установи, як на підставу своїх вимог або заперечень, не наведено.

В касаційній скарзі скажчик зауважив на тому, що суд мав обов'язок, а не право закрити провадження у справі, оскільки повинен був дотримуватися "презумпції виконуваності арбітражної угоди", натомість, на його думку, суди порушили принцип автономності арбітражного застереження, визнавши його таким, що не підлягає виконанню, наголошуючи при цьому, що оскільки спір виник із договору укладеного на території Республіки Кіпр, юрисдикція судів України на цей спір не поширюється.

Колегія суддів КГС ВС, залишаючи касаційну скаргу без задоволення, дійшла висновку, що судові рішення у справі прийнято із додержанням норм матеріального і процесуального права, тому підстав для їх скасування не вбачається. Арбітражна угода повинна передбачати не тільки зазначення *місця розгляду спору, а й процедурні питання, за якими здійснюється його розгляд (арбітражний регламент)*. Також сторони додатково можуть визначити мову розгляду, компетентний орган, кількість арбітрів та принципи їх визначення. Подібні позиції закріплені, зокрема, в статті 1 Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ.

Окрім цього, згода на передачу спору третейському суду, у погодженому вигляді сторонами, не дає можливості визначити третейський суд, який є повноважним для розгляду спору, визначити порядок його формування, в тому числі ad hoc, а також порядок розгляду цього спору, що є ознаками "патологічного характеру" такої угоди, а тому ця справа була розглянута у господарському суді України на законних на те підставах.

Постанова КГС ВС від 17.09.2019 у справі № 916/2591/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/84284486>

4. Суди зобов'язані залишати позовну заяву без розгляду в разі наявності арбітражної угоди та відповідної заяви про розгляд справи в арбітражному порядку не пізніше від подання будь-якою із сторін своєї першої заяви щодо суті спору

Компанія звернулася до господарського суду з позовом до ДП про визнання недійсним з моменту укладення контракту. В обґрунтування позову позивач наголосив, що зміст оспорюваного контракту суперечить інтересам держави та суспільства, порушує вимоги рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2017 "Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів

(санкцій)", введеного у дію Указом Президента України від 15.05.2017 № 133/2017 (далі – рішення РНБОУ від 28.04.2017), тому цей контракт має бути визнано недійсним у судовому порядку на підставі статей 203, 215 ЦК України.

ДП було подано клопотання про залишення позову без розгляду на підставі пункту 7 частини першої статті 226 ГПК України через те, що сторони у пункті 12.2 спірного контракту погодили, що будь-які спори, пов'язані з укладеним контрактом, має розглядати Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено. Господарський суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, виходив із того, що зміст оспорюваного контракту суперечить інтересам держави та суспільства, що у разі виконання його умов ДП фактично стане споживачем продукції, виробленої підприємством, що входить до компанії, щодо якої запроваджено санкції згідно з рішенням РНБОУ. КГС ВС у своїй постанові під час розгляду цієї справи зазначив таке. У пункті 1 частини першої статті 76 Закону України "Про міжнародне приватне право" передбачено, що суди можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом у випадку, якщо сторони передбачили своєю угодою підсудність справи з іноземним елементом судам України, крім випадків, передбачених у статті 77 цього Закону (випадки виключної підсудності справ з іноземним елементом судам України).

За змістом статті 8 Закону України "Про міжнародний комерційний арбітраж" суд, до якого подано позов у питанні, що є предметом арбітражної угоди, повинен, якщо будь-яка із сторін попросить про це не пізніше подання своєї першої заяви щодо суті спору, залишити позов без розгляду і направити сторони до арбітражу, якщо не визнає, що ця арбітражна угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана. У разі подання позову, зазначеного в пункті 1 цієї статті, арбітражний розгляд проте може бути розпочато або продовжено і арбітражне рішення може бути винесено, поки сперечання про підсудність чекають розв'язання в суді.

У пункті 7 частини першої статті 226 ГПК України зазначено, що суд залишає позов без розгляду, якщо сторони уклали угоду про передачу даного спору на вирішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу, і від відповідача не пізніше початку розгляду справи по суті, але до подання ним першої заяви щодо суті спору надійшли заперечення проти вирішення спору в господарському суді, якщо тільки суд не визнає, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана.

Розглядаючи спір у цій справі, попередні судові інстанції дійшли висновку, що визнання контракту недійсним відповідно до положень статті 16 ЦК України є окремим видом захисту порушеного права чи інтересу сторони такого контракту і не може бути віднесено до суперечок, які виникають із приводу розбіжностей з інтерпретації чи з приводу виконання контракту, отже підстав для передачі цього спору на вирішення до Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-

промисловій палаті України немає, у зв'язку з чим відхилили заперечення відповідача проти розгляду спору у господарському суді.

Колегія суддів КГС ВС дійшла висновку, що господарський суд першої інстанції повинен був на підставі пункту 7 частини першої статті 226 ГПК України **залишити позов без розгляду, а не вирішувати спір по суті**, оскільки сторони у цьому випадку уклали угоду про передачу даного спору на вирішення міжнародного комерційного арбітражу, і від відповідача не пізніше початку розгляду справи по суті, але до подання ним першої заяви щодо суті спору, надійшли заперечення проти вирішення спору в господарському суді, і суд не визнав, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана.

Ураховуючи викладене, а також зважаючи на те, що доводи, наведені у касаційній скарзі, отримали часткове підтвердження, КГС ВС судові рішення у справі скасував, позов залишив без розгляду; касаційну скаргу з урахуванням заяви про приєднання до касаційної скарги задовольнив частково.

Постанова КГС ВС від 03.03.2020 у справі № 920/241/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88050865>

Аналогічна правова позиція викладена в постанові КГС ВС від 04.06.2020 у справі № 908/1481/19 щодо сталої правової позиції стосовно того, що суди можуть приймати до свого провадження та розглядати справи з іноземним елементом, однак це не стосується тих випадків, *коли між сторонами спору укладено арбітражну угоду, яка є дійсною, не втратила чинність та щодо якої не встановлено неможливості її виконання*, оскільки суд, до якого подано позов у питанні, що є предметом арбітражної угоди, *зобов'язаний, якщо будь-яка із сторін попросить про це не пізніше подання своєї першої заяви щодо суті спору, припинити провадження у справі і направити сторони до арбітражу*.

Постанова КГС ВС від 04.06.2020 у справі № 908/1481/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89625067>

5. Оцінка наявності чи відсутності арбітражного застереження в кожному конкретному випадку індивідуальна, а посилання в контракті на конкретний арбітражний орган недостатнє для того, щоб зробити висновок, що спір підлягає вирішенню саме в цьому органі

Компанія звернулася до господарського суду з позовом до ТОВ про стягнення заборгованості, 3 % річних від простроченої суми та судових витрат. Позовні вимоги обґрунтовані неналежним виконанням відповідачем своїх зобов'язань з оплати поставленого товару за укладеним між сторонами контрактом. Позов у частині визначення підсудності спору обґрунтований положеннями частин першої, другої

статті 3, пункту 1 частини першої статті 20, частини першої статті 24, частин першої, другої статті 27 ГПК України та частин першої, третьої статті 31 Договору між Україною та Румунією про правову допомогу та правові відносини в цивільних справах, з аналізу яких позивач дійшов висновку, що спір підлягає вирішенню судом за місцезнаходженням відповідача із застосуванням матеріального права України, тому позов поданий до Господарського суду Київської області.

До початку розгляду справи по суті у суді першої інстанції відповідач звернувся до суду із заявою про закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України, з посиланням, зокрема, на пункт 10.2 контракту, в якому сторонами визначено, що усі їх спори і розбіжності, які не вирішені сторонами шляхом переговорів, будуть розглядатися в Арбітражному суді м. Києва, а тому, за твердженням відповідача, цей спір має розглядатись Міжнародним комерційним арбітражним судом при Торгово-промисловій палаті (надалі – МКАС при ТПП).

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено повністю. Він відхилив згадане вище клопотання відповідача про закриття провадження у справі у зв'язку з наявністю в контракті арбітражного застереження, що всі спори мають розглядатися в Арбітражному суді м. Києва, оскільки станом на момент звернення до суду, так і на момент укладення контракту такого органу, як Арбітражний суд м. Києва в Україні не існувало. Суд першої інстанції дійшов висновку, що таке арбітражне застереження є нікчемним, з огляду на те, що не може бути виконано у зв'язку з відсутністю органу, який має розглядати спір.

Постановою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу ТОВ задоволено частково, рішення суду першої інстанції скасовано. Провадження у справі закрито на підставі статті 231 ГПК України. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що при прийнятті оскаржуваного рішення суд першої інстанції за наявності підстав для закриття провадження у справі розглянув спір по суті. Окрім цього, апеляційний господарський суд встановив, що в укладеному між сторонами контракті було погоджено арбітражне застереження, ***яке недійсним не визнавалося, відповідає вимогам законодавства і є обов'язковим для виконання сторонами***, а тому спір має розглядатися саме МКАС при ТПП.

Під час вирішення даного спору колегія суддів КГС ВС дійшла висновку, що в даному випадку недостатньо вказівки на місце проведення арбітражу, мову арбітражного розгляду та матеріальне право, що підлягає застосуванню для віднесення цього спору до МКАС при ТПП.

В тексті контракту, викладеного російською мовою, зазначено, що: "В своих взаимоотношениях стороны будут стремиться избегать противоречий и конфликтов, а в случае возникновения решать их на основе взаимного согласия. Если споры и разногласия сторон не решены путем переговоров, то споры будут рассматриваться в Арбитражном суде г. Киева, при этом, подлежащим применению считается украинское законодательство без применения коллизионных норм, а языком производства признается русский язык", а в тексті контракту, викладеного

англійською мовою, зазначено: “The parties agree to apply reasonable endeavours in order to avoid any disputes or conflicts in their relationships, and if such disputes or conflicts still appear to reach a solution by mutual consent. In case the Parties fail to reach a solution by way of bona fide negotiations, the disputes are committed to trial by Court of Arbitration, Kiev, where the applicable legislation shall be Ukrainian without using the selective rule, and the court procedural language Russian”. Тобто, зі змісту пункту 10.2 контракту не можна чітко встановити наявність арбітражного застереження. При цьому, вирішення питання про виконуваність чи невиконуваність арбітражного застереження у зв'язку з наявністю помилок у найменуванні арбітражної установи є дискрецією суду, який ухвалює рішення з урахуванням усіх обставин справи.

Арбітражне застереження, яке передбачено у пункті 10.2 контракту є таким, що не може бути виконано, а також виходячи з принципу верховенства права, положень статей 21, 22 Конституції України щодо непорушності конституційних прав особи та статей 3, 15 ЦК України щодо права особи на судовий захист цивільного права та інтересу, ***ВС зазначив, що пріоритет у розгляді цього спору належить саме господарському суду як органу судової влади, а не арбітражному суду.***

Тож суд касаційної інстанції касаційну скаргу у цій справі задовольнив частково, постанову апеляційного господарського суду скасував та направив справу для продовження її розгляду до апеляційного господарського суду.

Постанова КГС ВС від 12.05.2021 у справі № 911/1110/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96907093>

Подібну правову позицію викладено в постанові КГС ВС у справі № 910/19850/21 від 27.09.2022, у якій ВС дійшов висновку щодо неможливості виконання угоди про передачу цього спору на вирішення третейського суду.

У цій справі фірма звернулася до господарського суду з позовом до підприємства про стягнення 255 924,94 дол. США, позовну заяву обґрунтовано невиконанням відповідачем умов контракту у частині розрахунку за поставлений позивачем товар.

Ухвалою господарського суду позов залишено без розгляду, оскільки, на думку суду, спір у даній справі відноситься до компетенції арбітражу.

Постановою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу фірми задоволено, зазначену ухвалу господарського суду першої інстанції скасовано, матеріали справи передано на розгляд до господарського суду першої інстанції.

Залишаючи постанову апеляційного господарського суду без змін, колегія суддів КГС ВС зазначила, що в контракті сторони дійшли згоди про те, що: всі спори між учасниками контракту, підлягають врегулюванню в Арбітражному суді при Торгово-Промисловій Палаті за місцем розташування сторони, яка звернулася до суду; в ході судового засідання буде використовуватися англійська та українська мови. Судом першої інстанції, залишаючи позов без розгляду, не було зазначено

та не встановлено “чіткої арбітражної установи з її регламентом”, до якої має бути переданий даний спір.

Окрім цього, для віднесення даного спору до розгляду міжнародного комерційного арбітражу недостатньо вказівки на місце проведення арбітражу (за місцем розташування сторони, яка звернулася до суду) та мову арбітражного розгляду, оскільки в *контракті його сторонами не визначено конкретну назву арбітражного суду, який мав би розглядати відповідний спір.*

Відсутність у справі будь-яких достовірних даних про установу, яка могла б вирішити даний спір у порядку третейського розгляду (про її існування, місцезнаходження, порядок третейського розгляду), унеможлиблювала б і таке вирішення спору, що, своєю чергою, суперечило б визначеному статтею 2 ГПК України завданню господарського судочинства, яким є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави, причому відповідне завдання превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі.

Постанова КГС ВС від 27.09.2022 у справі № 910/19850/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106506677>

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua